

Dybderne i nogle indsjøer i Jotunfjeldene og Thelemarken.

Af

Amund Helland.

Paa en reise i Jotunfjeldene for nogle aar siden maalte jeg dybderne i en del indsjøer der, nemlig i Tyen, Bygdin, Gjende og Bessevand. Maalningerne hidsættes her.

Dybder i Tyen (1078 m. o. h.)

fra den sydlige til den nordlige ende midtfjords med omtrent 750 meters afstand mellem hvert lodskud.

69 meter.	81 meter.	36 meter.
69 —	71 —	26 —
77 —	81 —	30 —
50 —	65 —	13 —
78 —	48 —	5 —
100 — største dyb.	38 —	4 —

Dybder i Bygdin (1062 m. o. h.)

fra den vestlige ende indtil ret ud for Hestvoldene, omtrent 130 meter mellem hvert lodskud.

40 meter.	150 meter.
59 —	146 —
86 — ud for Høistakken.	109 — ud for Langedalen.
93 —	120 —
111 —	139 — ud for Torfinsdalen.
83 —	194 —
142 —	215 — ud for Hestvolden.

Dybder i Bessevand (1380 m. o. h.)

fra Bessas udløb til sydvestre ende, omtrent 350 meter mellem hvert lodskud.

12 meter.	48 meter.	103 meter.
15 —	48 —	21 —
29 —	31 —	28 —
17 —	46 —	37 —
17 —	52 —	
24 —	95 —	

Dybder i Gjende (979 m. o. h.)

fra østre til vestre ende, omtrent 100 meter mellem hvert lodskud.

29 meter.	86 meter.	Memuruboden.
82 —	113 —	
93 — syd for Beseggen.	111 —	
74 —	74 —	
134 —	84 —	
146 —	85 —	
141 —	63 —	
110 —		

Ogsaa nogle dybder i Flaavand, Kvitesjø og Bandak har jeg maalt for nogle aar siden.

Dybder i Flaavand:

121 meter, ud for Graahelle.

118 meter, ud for Finsand.

Dybder i Kvitesjø:

211 meter, ud for Brakadalsnuten.

Dybder i Bandak:

211 meter, ud for Digernæs.

153 meter, mellem Laurdal og Bandakslie.

Da Flaavand, Kvitesjø og Bandak ligger 72 meter over havet, saa naar

Flaavandets bund 49 meter under havets overflade,

Kvitesjøes bund 139 meter under havets overflade,

Bandaks bund 139 meter under havets overflade.

Til sammenligning hidsætter jeg her en del dybder i indsjøer, som jeg tidligere har maalt; disse tal har før været publiceret i det svenske „Vetenskaps-Academiens Förhandlingar No. 1“, 1875.

	Dybde i meter.	Høide o. h. i meter.	Bundensdyb underhavets overflade.
Hornindalsvand	486	54	432
Bredeimsvand	273	56	217
Stryenvand	198	25	173
Aardalsvand	186	5	181
Loenvand	133	88	45
Sandvenvand (Odde)	120	90	30
Houkelidvand (ved Lysefjord)	104	53	51
Oldenvand	90	37	53
Gravensvand	86	29	57
Øifjordvand	75	17	58
Vasbygdvand (Aurland)	67	53	14
Eidsvand (Fortun)	34	3	31

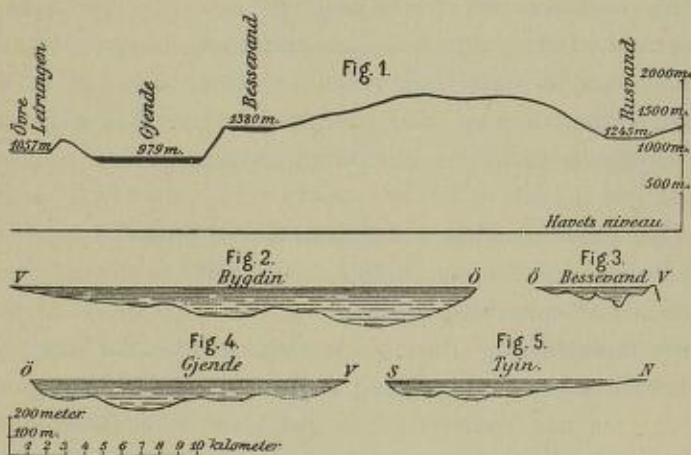
Paa østlandet er maalt følgende dybder:

	Dybde i meter.	Høide o. h. i meter.	Bundens dybde under havet i meter.
Mjøsen	452	121	331
Storsjøen i Rendalen	301	257	44
Tyrifjord	281	63	218
Nordsjø	176	15	161
Ekernsjø	158	19	139
Farrisvand	131	21	110
Randsfjord	108	132	
Spirillen	108	151	
Soneren	40	118	
Krøderen	31	132	

Mjøsen er maalt af kaptein C. Berg. Dybderne i Storsjøen i Rendalen og i Tyrifjord findes angivne i dr. O. J. Brochs „Statistisk-Aarvog“. Dybderne i Ekernsjø og Randsfjord findes angivne i Kjerulfs „Fortsatte Bemærkninger om Reliefforhold“. Dybderne i Nordsjø, Farrisvand, Spirillen, Soneren og Krøderen har jeg maalt; Krøderen og Nordsjø er ikke opmaalte i hele sin længde, og det er heller ikke tilfælde med Randsfjord.

I Smaalenene og Jarlsberg og Laurvigs amt har jeg maalt disse sjøer:

	Dybde i meter.	Høide o. h. i meter.	Bundens dybde under havet i meter.
Vansjø	37	22	15
Bjørnstadvand	17	22	
Tunevand	11	38	
Issevand	23	56	
Tvedtervand	10	85	
Rokkevand.	7	88	
Fømsjø	52	78	
Ørsjø	29	143	
Borrevand	13	10	
Gjennestadvand.	5	50	
Gogsjø.	18	42	
Hallevand	49	45	
Torpevand	18	6	12

Paa tegningen fig. 2, 3, 4 og 5 vises profiler gjennem Bygdin, Bessevand, Gjende og Tyin, ved hvilke profiler er at bemærke, at maalestocken for høiden eller dybden er ti gange for stor i forhold til maalestocken for længden, hvorved indsjøernes bund bliver mere uregelmæssig, end den vilde være paa et profil med samme maalestock for høide og længde.

Paa fig. 1 er fremstillet et profil i maalestocken 100000 fra Øvre Leirungen tværs over Gjende og Bessevand til Rusvand,

en strækning med en yderst mærkværdig konfiguration. Paa dette profil er maalestokken for høide og længde den samme.

Bessevandet ligger, som profilet viser, i en høide af 1380 meter over havet, Gjende 979 m., saa at Bessevandet kommer til at ligge 401 meter eller med et rundt tal 400 meter over Gjende. Nu er den korteste horizontale afstand fra Bessevandets vestlige ende til Gjende kun 350 meter efter rektangelkartet, saaledes at her fremkommer en overmaade steil styrtning fra Beseggen til Gjende. Det gjenstaaende stykke fjeld, som spærrer for Bessevandets vestende og hindrer dette i gjennem en fos at styrte sit vand ud over fjeldvæggen ned mod Gjende, er kun 7 meter høit og paa det smaleste circa 25 meter bredt. Hoiden er altsaa ikke større, end at man ved hjælp af en hævert kunde tømme en del af Bessevandets vand ud over fjeldvæggen.

At beskrive det eiendommelige landskab her omkring Bessevand, Beshø og Beseggen samt styrtningen ud imod Gjende, saa at den, som ikke har været der, fik ét klart begreb om situationen, vilde være vanskeligt. Rektangelkartet Galdhopiggen gjengiver imidlertid samme paa en udmærket maade.

Den eiendommelige konfiguration ved disse fjeldsjøer slaar med forbauselse alle, som kommer did for første gang, og det ligger nær at opkaste spørgsmaal om, hvorledes landet har faaet en saa mærkværdig form. Besvarelsen af dette spørgsmaal indeholder efter min mening ingen særegne vanskeligheder, naar vi ser paa landet fra den glaciale erosionstheori-standpunkt. Gjende med dens sider er et bassin i en dal, i det væsentlige ikke forskjellig fra de sædvanlige trange og dybe bassiner, som vi er vant til at se paa Vestlandet, hvad enten de nu er fjorde eller fjeldsjøer. Bessevandet er et klippebassin, som ligger i en botn, eller om man vil, i en sækkedal. Beshø, Beseggen og Veslefjeld er de gjenstaaende rester af den krands af fjeld, som har omsluttet Bessevandets vestlige eller sydvestlige ende. Saaledes opfattet er Bessevandet med de samme omgivende fjelde ikke forskjelligt fra de mange

andre fjeldsjøer, som hos os ligger i botner, snart endnu halvt bræfyldte, snart med moræner foran enden. Men ved Bessevandet er den midtre del af fjeldvæggen, som skulde afslutte botnen, borte, fordi der skulde skaffes plads til dalen omkring Gjendes bassin; botnvæggen blev smal og er af frosten i tidernes løb brudt ned; de af frosten løssprængte blokke er maaske styrtede ned paa den bræ, som i sin tid fyldte Gjende, og er ført afsted af denne; arbeidet med sprængning ved frost fortsættes den dag i dag ved styrtingen ud mod Gjende, og der en nu kun levnet hin 7 meter høie rest af botnvæggen.

De to selvstændige bassiner med sine dalfører, Gjende med sin dal og Bessevand med sin sækedal, har kollideret, saaledes at Gjendes fjordside har afskaaret Bessevandets botnvæg. De to dalfører med sine indsjøer er, skjønt i og for sig mærkelige nok, ikke helt eiendommelige dannelser, men det er deres kollision, som ved Beseggen fremkalder en usædvanlig konfiguration, der dog ikke er uden analogier paa andre steder i vort land, ved hvilke jeg her imidlertid ikke vil opholde mig. Kun turde det være værd at gjøre opmærksom paa, at det i samme egn liggende Rusvand har en situation i forhold til Gjende, der i det væsentlige er analog med Bessevandets, forsaavidt som Rusvandet ligger høit over Gjende og i en botn; det er adskilt fra Gjende ved et stykke land, som svarer til Beseggen, men medens Beseggen er saa paafaldende smal, saa har halsen mellem Rusvand og Gjende en bredde paa hele 3,5 kilometer, og her fremkommer derfor ikke en saa eiendommelig situation som ved Bessevandet.